

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Державне регулювання діяльності страхових організацій в Україні

Студента 2 курсу, 6 групи,
спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізації «Страхування»

Науковий керівник
науковий ступінь
вчене звання

Селіверстова
Людмила
Сергіївна

Гарант освітньої програми
д.е.н., професор

Макогон
Валентина
Дмитрівна

Завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор

Чугунов Ігор
Якович

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ.....	5
1.1. Економічна природа, зміст і основні поняття страхування.....	5
1.2. Необхідність, мета та значення державного регулювання страхової діяльності	10
РОЗДІЛ II АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	17
2.1. Роль держави у регулюванні страхової діяльності.....	17
2.2. Принципи державного регулювання діяльності страхових компаній.....	25
РОЗДІЛ III ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	29
3.1. Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України....	29
3.2. Напрями підвищення ефективності страхової діяльності в ринковому середовищі.....	42
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	
ДОДАТКИ.....	

ВСТУП

Проблема регулювання впливу держави на діяльність ринку страхових послуг в умовах трансформаційних перетворень є досить актуальною. Тому що на сьогоднішній день покращення вітчизняного ринку страхування можливе в разі підвищення ефективності державного регулювання страхової діяльності, яке є важливим чинником успішного розвитку всіх сфер економічної системи держави. А недосконале державного регулювання страхового ринку України є вагомим зовнішнім чинником, що впливає на діяльність страхових компаній.

Дослідження проблем державного регулювання страхової діяльності знайшло своє відображення в наукових працях таких вчених, як: В. Базилевич, А. Баранов, О. Баранова, Н. Внукова, К. Воблий, О. Гаманкова, О. Гвозденко, Т.Гварліані, В. Дорофієнко, А. Дегтяр, О. Залєтов, О. Заруба, М. Клапків,

Актуальність теми дослідження. Метою даної статті є висвітлення вітчизняного механізму державного регулювання страхової діяльності та обґрунтування необхідності його вдосконалення для ефективного розвитку страхового сектора економіки України.

Мета дослідження полягає в аналізі та обґрунтуванні принципів державного регулювання діяльності страхових компаній

Завдання дослідження. Відповідно до мети роботи визначені такі взаємопов'язані науково-практичні завдання:

- узагальнити економічний зміст поняття «страхування»;
- дослідити теоретичні аспекти процесу державного регулювання страхової діяльності;
- проаналізувати основні показники функціонування страхового ринку в Україні;

- дослідити вплив спеціалізації страховиків на результат їх діяльності;
- визначити напрями підвищення ефективності державного регулювання діяльності страхових компаній;

Об'єктом дослідження випускної кваліфікаційної роботи є страхова діяльність.

Предметом випускної кваліфікаційної роботи є сукупність теоретичних положень, що забезпечують аналіз сучасного стану та визначення перспектив розвитку державного регулювання діяльності страхових організацій в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою випускної кваліфікаційної роботи є класичні та сучасні економічні теорії, праці провідних вчених. Дослідження ґрунтуються на використанні основних положень системного підходу, сучасних теорій менеджменту, маркетингу та фінансів. Конкретні наукові результати одержано з використанням загальних та спеціальних методів дослідження процесів і явищ в їх взаємозв'язку й розвитку, а саме: діалектичного методу, методу індукції й дедукції, структурно-логічного та семантичного аналізу (для уточнення й упорядкування термінології в категоріально-понятійному апараті теорії страхування); компаративного аналізу (узагальнення та порівняння існуючих моделей державного регулювання страхової діяльності з виділенням їх переваг та недоліків); системного аналізу (для систематизації чинників, що впливають на ефективність страхової діяльності, функціонування страхового ринку); факторного аналізу (для обґрунтування вибору системи ключових результативних показників страхового ринку);

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання теоретичних та практичних рекомендацій випускної кваліфікаційної роботи в процесі підвищення ефективності державного регулювання страхових організацій в Україні.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ

1.1. Економічна природа страхування

Економічна природа будь-якого явища криється в економічних інтересах учасників певного процесу чи явища.

Економічна природа страхування виявляється у грошовому відшкодуванні потерпілим збитків, що виникли внаслідок непередбачуваних або передбачуваних, але невідворотних згубних подій за рахунок внесків тих, хто потенційно може зазнати шкоди від цих подій і погоджується або зобов'язується законом чи договором сплачувати їх (внески) завчасно, тобто до настання самих подій. Розглядають такі, основні теорії страхування:

Теорія відшкодування шкоди. Сутність вказаної теорії полягає у розумінні страхування як способу боротьби з негативними наслідками випадкових небезпек, які спричиняють шкоду. Зрозуміло, що забезпечити шкоду можливо тільки при наявності заздалегідь накопичених для вказаних цілей коштів, проте метою акумулювання таких коштів, на думку представників вказаної теорії, виступає саме боротьба з наслідками страхових випадків [1]. Прихильниками доктрини відшкодування шкоди у різні часи були Р. Еренберг та М. Вольф. Основна ідея вказаної теорії полягала в тому, що шкода є результатом певного факту, що тягне за собою знищення або пошкодження майна. З огляду на це завданням страхування науковці вважали відшкодування або зменшення розмірів шкоди. Звідки береться можливість відшкодувати збитки, яких зазнавали економічні суб'єкти не внаслідок зміни власника, а внаслідок втрати майна, як для окремої особи, так і для суспільства в цілому? Прикладом такої втрати може бути знищення врожаю повеннями, засухою чи буревіями; знищення житла з усіма побутовими речами буревіями, торнадо, землетрусами тощо; затоплення морського судна чи падіння повітряного лайнера і т. ін.

Людство не придумало надійнішого джерела для відшкодування таких збитків, ніж сумісне (спільне) формування страхових фондів тими, хто сам може потрапити в аналогічну ситуацію, але одноосібно пережити таку ситуацію не зможе або, якщо й зможе, то з величезними муками. Розподіляючи збитки серед широкого загалу, кожен із учасників формування фонду страхового захисту втрачає незначну суму, коли він стає потерпілим, його втрати значно зменшуються завдяки перерозподілу внесених усіма учасниками формування страхового фонду грошових коштів на користь потерпілих. Суб'єкт, який бере на себе зобов'язання формувати фонди страхового захисту та використовувати їх для компенсації збитків застрахованим потерпілим, називається страховиком.

Теорія страхового ризику. Дана теорія була розроблена представниками економічної науки і стала об'єднуючим напрямком у загальній доктрині страхування. Зміст вказаної теорії полягає у тому, що ризик, який пов'язаний з можливими небезпеками, спонукує страхувальників вступати в страхові відносини. До прибічників теорії страхового ризику слід віднести юристів-науковців І. Лаптеву, І.Волкову. Крім того, слід вказати що сучасні дослідники – економісти (С. Осадець, Л.Горбач, Т.Турбіна, І.Корчевський) визначають, що ризикова функція вважається головною функцією у страхуванні [1].

Ризик, як можливість спричинення збитків, обумовлює необхідність формування і функціонування в суспільстві системи страхових правовідносин. Тобто, поки існує ризик заподіяння збитків фізичним і юридичним особам внаслідок настання певних небезпек (страхових випадків), доти буде наявною в суспільстві необхідність у створенні і належному функціонуванні суб'єктів страхової діяльності (страхових та перестраховальних компаній; страхових посередників; об'єднань страховиків; товариств взаємного страхування), завдяки яким можуть бути реалізовані страхові правовідносини.

Теорія страхового договору. Представники правової науки, спробували об'єднати всі теоретичні напрямки для вироблення єдиного загального поняття страхування, яке вважали за можливе визначити через правову конструкцію договору. Адже юристи обґрунтовували свою позицію тим, що саме договори складають основну правову форму страхового відношення.

Теорія господарської діяльності. У зазначеному аспекті науковці (зокрема, Янишен В.П.) розглядають страхування як діяльність страхових організацій по компенсації збитку, що виникає у страхувальників при настанні певних обставин (страхових випадків), передбачених законом або договором, шляхом здійснення виплат із страхового фонду, сформованого із внесків страхувальників [1].

Теорія страхових відносин або правовідносин, яка визнається найбільш науково обґрунтованою в страховій доктрині. І.В. Стремковська визначає страхування як систему економічних відносин між конкретними суб'єктами господарювання, де з одного боку виступають страхувальники, а з іншого - страховики. На думку дослідників страхові правовідносини у сфері господарювання являють собою врегульовані нормами права суспільні відносини, що виникають в сфері економіки між суб'єктами господарювання та іншими учасниками відносин у сфері господарювання, з приводу компенсації завданих збитків за рахунок заздалегідь акумульованих коштів, шляхом формування спеціально створеного страхового фонду особам, які постраждали внаслідок настання страхових випадків [2].

Суб'єкти, що уклали угоду з страховиком про страхування свого інтересу або інтересу третьої особи, сплачують страхові премії (внески) і мають право отримати відшкодування (за законом чи за угодою) при настанні страхового випадку, називаються страхувальниками.

Страховик і страхувальник як окремі суб'єкти мають особливі (відмінні) інтереси. Разом із тим їх зводить воедино спільний інтерес. Розглянемо єдність і відмінність інтересів цих двох суб'єктів.

Необхідно насамперед зазначити, що страхуванню підлягають тільки ті ризики, які, по-перше, мають вірогідний, але необов'язковий характер, по-друге, втрати від реалізації яких мають вартісний (ціновий) вимір.

Економічний інтерес страхувальника полягає в тому, що він економічно зацікавлений сплачувати незначні порівняно з можливими втратами внески (премії) страховику, який при настанні страхового випадку для окремого застрахованого відшкодує тому збитки в грошовій формі у повному, хоча частіше не в повному, але завчасно визначеному договором, (чи законом) розмірі[3].

Якщо застрахований ризик не реалізується, затрати страхувальника наберуть форми безповоротних втрат.

Економічний інтерес страховика полягає в тому, що серед взятих на страхування ризиків переважна більшість протягом короткого періоду не буде реалізована. Це дає можливість страховику використовувати сплачені страхувальником премії для своїх цілей.

У цьому інтересі страховика криється дуже важлива для ефективності національної економіки спонука до пошуку дієвих механізмів попередження настання застрахованих подій (якщо це можливо) або до обмеження обсягу збитків від настання невідворотних страхових подій. Цієї мети страховик може досягти декількома шляхами:

по-перше, стимулюючи страхувальника зменшенням страхової премії, вживати запобіжні (превентивні) заходи щодо усунення чи обмеження чинників, які породжують страхові події;

по-друге, залучаючи до страхування дедалі більшу кількість страхувальників, створюється можливість розподіляти збитки серед широкого кола страхувальників, що, з одного боку, робить сам страховий захист для окремого страхувальника дешевшим, а з іншого - забезпечує страховику страхові фонди, достатні для відшкодування значних збитків потерпілим від страхових подій.

Отже, інтереси страховика і страхувальника відмінні в тому, що страхувальник хотів би платити страхові премії тільки за реалізований ризик, тоді як страховик зацікавлений у тому, щоб якомога більше страхувальників обходили страхові події. Разом із тим інтереси страхувальника і страховика збігаються у тому, що для обох суб'єктів краще, щоб страхова подія не настала. Для страховика це означає зібрані премії, не відшкодовані страхувальникам, для страхувальника - безперервність економічного процесу, адже відшкодування збитків здійснюється, як правило, з часом, є неповним, має грошову форму. Переведення їх у належні виробничі чинники вимагає додаткового часу, а тому й додаткових втрат. У зв'язку з тим, що настання подій, що підлягають страхуванню, все ж залишається вірогідним, страхувальнику вигідніше платити й не потрапляти в страхову ситуацію. Але й реалізація ризику, якщо він застрахований, пов'язана зі значно меншими втратами для застрахованої особи [4, с.528].

Таким чином, страхувальник платить страховику за гарантію підтримки у скрутних умовах, за впевненість у стабільному розвитку, за можливість забезпечення безперервності процесу відтворення господарської діяльності.

Економічний зміст страхування полягає в тому, що цей різновид людської діяльності спрямований на захист майнових інтересів юридичних та фізичних осіб, що потерпіли у зв'язку з настанням страхових випадків, визначених договором чи страховим законодавством, за рахунок страхових фондів, які формуються учасниками страхування. Страхувальники беруть участь у формуванні цих фондів, сплачуючи страхові премії чи внески, а страховики - частиною доходів, отриманих від розміщення тимчасово вільних грошових засобів, способами, не забороненими законом.

За класифікацією видів економічної діяльності у системі національних рахунків страхування відносять до діяльності фінансових установ.

Пояснюється це тим, що страхування, як і фінанси, виражає відносини щодо акумуляції та цільового використання грошових засобів. Разом із тим слід зазначати, що страхування - особлива сфера фінансових відносин. Ці особливості виявляються у функціях, властивих страхуванню.

1.2 Необхідність, мета та значення державного регулювання страхової діяльності.

Страховий ринок як частина фінансової сфери є об'єктом державного регулювання і контролю.

Державне регулювання спрямоване на забезпечення формування і розвитку ринку страхових послуг, створення в Україні необхідних умов для діяльності страховиків різноманітних організаційно-правових форм, недопущення на страховий ринок спекулятивних та фіктивних компаній, що можуть заподіяти шкоду як страховій справі, так і майновим інтересам страхувальників, та дотримання вимог законодавства.

Сучасний страховий ринок набув певного рівня розвитку, але не став достатньо стабільним і за своїми характеристиками не відповідає сучасним завданням розвитку економіки України та вимогам світових страхових ринків у процесі глобалізації [5, с.4].

В умовах створення правової держави та розвитку ринкової економіки в Україні визначення основ регулювання страхової діяльності має важливе значення.

У таблиці наведено основні причини необхідності державного регулювання страхової діяльності в Україні та на якому рівні менеджменту здійснюються різноманітні методи заохочення й стимулювання страхування (табл.1.1).

Крім того, подано класифікацію вигодо набувачів від підвищення обсягів страхування, серед яких наведено страхові компанії, державу та споживачів страхових послуг.

Таблиця 1.1

Рівні здійснення регулювання та їх характеристика.

№	Рівні здійснення регулювання	Причини регулювання	Вигодонабувачі
1	Стратегічний	Можливість стимулювання інвестиційної діяльності	Держава
2	Стратегічний	Антимонопольне регулювання страхового ринку	Держава і споживачі
3	Тактичний	Необхідність оподаткування страхування	Держава
4	Тактичний	Запровадження загальнодержавного обов'язкового страхування, поручительства чи сумісної участі держави і юридичних та фізичних осіб у формуванні страхових фондів за тими видами і підвидами страхування	Страховики і держава
5	Тактичний	Контроль прозорості дій страховика та доступу страховика до достовірної та повної інформації про страхувальника	-
6	Оперативний	Можливість отримання потенційної вигоди (доходу) у майбутньому	Страховики
7	Оперативний	Контроль необхідності й доцільності страхування	Споживачі

Джерело: складено автором на основі [5].

На думку Д. А. Навроцького, страховий ринок є складовою фінансового ринку, яка являє собою особливе соціально-економічне середовище, де об'єктом купівлі-продажу є страховий захист, формується попит і пропозиція на нього, а сукупність усіх його суб'єктів функціонує в системі економічних, фінансових, договірних, інформаційно-консультаційних та інших відносин, котрі обумовлені необхідністю страхової послуги і виникають між ними на всіх етапах її надання [5,с.7].

Вітчизняні дослідники, вивчаючи світовий досвід систем державного регулювання страхової діяльності, виділяють її три типи (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Особливості моделей державного регулювання страхового ринку

Моделі державного регулювання страхового ринку			
Континентальна	Ліберальна		Змішана
	Централізована	Децентралізована	
Німеччина, Швеція, Японія	Велика Британія	США	Франція
Заснована на жорсткій законодавчій регламентації і деталізації діяльності суб'єктів страхового ринку. Основні джерела права – закони та кодекси	Єдина система регулювання, страхові компанії дотримуються загальних правил і нормативів	Створює різні умови, в яких працюють страховики	Нормативна регламентація діяльності страховиків поєднана з гнучкими підходами, які дають можливість забезпечити достатній рівень конкуренції

Джерело: складено автором на основі [5].

Модель державного регулювання страхового ринку України можна розмістити між континентальною та змішаною, про що свідчить

неодноразова зміна центрального органу у справах нагляду за страховою діяльністю, отримання ліцензії на кожний вид страхування, чіткі вимоги до платоспроможності страховиків, захист інтересів страхових компаній державою, умови вільної конкуренції під час страхової діяльності.

Становлення системи державного регулювання проходила в декілька етапів [5, с.10]:

1 етап – визначення ролі страхової галузі в економічній системі держави, формування нормативної бази;

2 етап – удосконалення нормативної бази, імплементація нормативних актів країн ЄС;

3 етап – розроблення довгострокової програми розвитку страхування в Україні.

У 1992 року Укрдержстрах за участі провідних страхових компаній, утворених у період 1990—1992 років, подав до Кабінету Міністрів України перший проект Закону «Про страхування», спрямований на узгодження позицій кількох причетних до страхової справи міністерств і відомств.

На сьогоднішній день страховиками в Україні визнаються фінансові установи, які створені у відповідних формах (рис. 1.1) та у встановленому порядку отримали ліцензію на здійснення страхової діяльності. Страхова діяльність в Україні здійснюється виключно страховиками-резидентами України.

Структурні елементи страхового ринку України

Рис. 1.1 Структурні елементи страхового ринку України

Джерело: складено автором на основі [6].

Отже, з розвитком ринкової економіки в Україні постала потреба ухвалити новий законодавчий акт, який повністю врегулював би як понятійний апарат, так і порядок здійснення страхової діяльності (давно застосовуваний у розвинених країнах). 6 березня 1996 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про страхування», до якого 4.10.2001 р. Верховною Радою внесено зміни та доповнення.

Він є головним законодавчим актом у цій галузі в нашій державі. Законом України було визначено єдиний орган державної виконавчої влади – Комітет у справах нагляду за страховою діяльністю (Укрстрахнагляд), утворений 17 вересня 1993 року.

Подальший розвиток страхового ринку пов'язаний з ліквідацією Укрстрахнагляду та передачею його завдань і функцій Міністерству фінансів України у лютому 2000 року. Так утворився Департамент фінансових установ та ринків. У липні 2001 року вийшов Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг», згідно з яким нагляд за небанківськими установами (у тому числі і страховими компаніями) здійснюється Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг [6, С.27].

Завершальний етап формування інституційної системи страхового ринку розпочався у 2011 році із створенням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Згідно із Положенням, Національна комісія аналізує стан і тенденції розвитку ринків фінансових послуг, у тому числі страхового, розробляє пропозиції щодо формування державної політики у сфері фінансових послуг.

Страховий ринок як частина фінансово-кредитної сфери є об'єктом державного регулювання і контролю в цілях забезпечення його стабільного

функціонування з урахуванням значущості страхування в процесі суспільного відтворення.

Об'єктивна необхідність державного регулювання страхової діяльності в Україні зумовлюється такими чинниками[7, с.39-40]:

- неефективність конкуренції в страховій галузі внаслідок недостатньої капіталізації більшості вітчизняних страхових компаній та їх неспроможності брати на страхування великі ризики;

- суспільний або змішаний (квазісуспільний) характер ряду страхових послуг, що передбачає суспільну корисність цих послуг, значно вищу за індивідуальну;

- потреба в запровадженні обов'язкових видів страхування за тими видами ризиків, які є не вигідними для приватних страховиків внаслідок їх катастрофічного характеру або кумуляції ризиків; - необхідність урегулювання негативних ефектів, пов'язаних з виникненням техногенних аварій, ядерних конфліктів тощо;

- забезпечення прозорості функціонування страхового ринку, законності діяльності страхових компаній та підтримка інформаційної відкритості ринку.

Загальна економічна теорія поділяє усю сукупність методів державного регулювання за формою впливу на прямі та непрямі (опосередковані).

Основними ж інструментами непрямого регулювання є інструменти різних напрямків економічної політики держави.

Важливе місце в системі державного регулювання страхової діяльності посідають економічні важелі впливу. Сутність економічних інструментів полягає у створенні таких економічних умов, які б забезпечували вибір страховими компаніями тих напрямів функціонування, які б були вигідними та необхідними для суспільства [7, с.41].

Економічні засоби впливу застосовуються в рамках непрямих методів регулювання страховою діяльністю і містять інструменти грошово-

кредитної, податкової, бюджетної політики та інших складових економічної політики держави.

Зокрема, основними з цих інструментів є податки, субсидії, дотації, внески, відрахування тощо. При цьому в країнах з розвинутою ринковою економікою при регулюванні страхової діяльності ключову роль відіграє грошово-кредитне регулювання як ланка, що обслуговує всі господарські процеси в країні .

Для виконання завдань регулювання страхової діяльності і забезпечення фінансової безпеки страхового ринку уповноваженими органами державної влади можуть використовуватися різні методи та інструменти регуляторного впливу (Додаток А).

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1 Роль держави у регулюванні страхової діяльності.

Головною метою державного регулювання страхової діяльності є забезпечення формування страховиками достатнього обсягу коштів, за рахунок яких вони зможуть виконати свої зобов'язання перед страхувальниками за будь-яких обставин, тобто забезпечення платоспроможності кожного конкретного страховика.

Державне регулювання розвитку страхового бізнесу здійснюється у таких напрямках[8, с.39-41]:

- пряма участь держави у становленні системи страхового захисту майнових інтересів;
- законодавче регулювання (прийняття державою базових законів та нормативно-правових актів);
- здійснення спеціального нагляду за діяльністю відповідно до інтересів страхувальників та загальнодержавних потреб.

Необхідно визначити місце страхового ринку України серед банківського та небанківського секторів, яке допоможе оцінити роль страхового сектору в економіці країни (рис 2.1). Аналізуючи дані, можна зробити висновок, що частка активів страхових компаній у сукупних активах небанківського сектору становила майже 60% у 2014 році. Упродовж 2014-2018 років цей показник постійно зростає. Активи страхових компаній у порівнянні з активами інших учасників фінансового ринку є найбільшими. Таким чином, страховий ринок посідає значне місце серед небанківських фінансових установ України та є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових інститутів.

Динаміка активів банків, небанківських установ та страхових компаній в Україні з 2014 по 2018 рік, млн. грн.

Рис. 2.1 Динаміка активів банків, небанківських установ та страхових компаній в Україні з 2014 по 2018 рік, млн. грн.

Джерело: складено автором на основі [2].

Цілісний механізм державного регулювання страхової діяльності включає прямі та непрямі методи впливу держави та її втручання у здійснення страхової діяльності та розвиток страхового ринку.

Таблиця 2.1

Система державного регулювання страхового ринку України.

Мета регулювання	Форми регулювання	Органи регулювання	Нормативно-правова база
Сприяння розвитку страхового ринку шляхом взаємодії економічних інтересів страховиків, страхувальників та держави	Економічне адміністрування, адміністративно-правове регулювання, програмування та планування, пруденційне регулювання, грошово-кредитне	Основний – Національна комісія, що здійснює регулювання ринку фінансових послуг Допоміжні: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів,	ЗУ «Про страхування», ЗУ «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», Господарський кодекс України,

	регулювання	Міністерство фінансів, Антимонопольний комітет, Державна податкова адміністрація, НБУ, Фонд державного майна	Конституція України, Цивільний кодекс України, Укази Президента та Кабінету Міністрів
--	-------------	---	--

[продовження табл.2.1].

Джерело: складено автором на основі [8].

До ринкових, тобто непрямих методів державного регулювання відносяться проведення державою спеціальної податкової (фіскальної) політики, а також тарифної, цінової, кредитної, грошової та інвестиційної політики (табл.2.1).

Для більш детального аналізу страхового ринку необхідно визначити динаміку кількості страхових компаній та рівень їх концентрації (табл.2.2). Це допоможе оцінити загальний потенціал зазначених фінансових установ стосовно обсягів надання страхових послуг.

Таблиця 2.2.

Динаміка кількості страхових компаній та рівень їх концентрації.

Кількість страхових компаній	2014	2015	2016	2017	2018
Загальна кількість:	382	361	310	294	281
в т.ч. СК «non-Life»	325	312	271	261	251
в т.ч. СК «Life»	57	49	39	33	30
Топ 100 СК «nonLife», %	93,4	96,1	97,0	97,9	98,1
Топ 200 СК «nonLife», %	99,5	99,9	99,5	99,7	99,8
Топ 10 СК «Life», %	91,2	87,9	88,3	87,9	96,9
Топ 20 СК «Life», %	98,7	99,0	99,4	99,6	100,0

Джерело: складено автором на основі [10].

Загальна кількість страхових компаній станом на 2018 р. становила 281, у тому числі «life» – 30 компаній, «non-life» – 251 компаній. Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, а саме: відбулося зменшення на 101 страхових компаній з кінця 2014 року до 2018 року. Також спостерігається низький рівень розвитку страхування життя. Необхідно відзначити, що характерною рисою розвитку страхового ринку України є те, що він на 84,3 % складається зі страхових компаній «non-Life» (страхових компаній, які займаються ризиковими видами). Причиною низького рівня розвитку страхування життя є те, що населення України не має вільних коштів та довіри до страхової системи в цілому.

Показник кількості страхових компаній доречно розглядати разом з показником концентрації страхового ринку.

Так, станом на 2018 рік лише 200 страховиків «non-Life» із 280 (72%) акумулюють 99,9% всіх зібраних страхових премій. Отже, незважаючи на значну кількість компаній, фактично на страховому ринку основну частку валових страхових премій – 97,9% – акумулюють 100 СК "non-Life" (39,8% всіх СК "non-Life") та 96,9% – 10 СК "Life" (33,3% всіх СК "Life").

Рівень валових страхових виплат (відношення валових страхових виплат до валових страхових премій) станом на 31.12.2018 становив 26,1% (таблиця 8). Високий рівень валових страхових виплат (більше за загальний по ринку) спостерігався за такими видами страхування: з медичного страхування – 60,1% (станом на 31.12.2017 – 58,0%), обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 44,7% (станом на 31.12.2017 – 47,1%), добровільного особистого страхування – 37,7% (станом на 31.12.2017 – 38,7%), недержавне обов'язкове страхування – 36,2% (станом на 31.12.2017 – 37,9%), страхування фінансових ризиків – 30,9% (станом на 31.12.2017 – 33,6%).

Рівень чистих страхових виплат (відношення чистих страхових виплат до чистих страхових премій) станом на 31.12.2018 становив 36,1% (станом на 31.12.2017 – 36,0%).

Високий рівень чистих страхових виплат станом на 31.12.2018 спостерігався з обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 44,2%, за видами добровільного особистого страхування – 42,7% та за видами добровільного майнового страхування – 42,1% (в тому числі зі страхування фінансових ризиків – 83,8%)(Додаток Б).

Рівень чистих страхових виплат та чисті страхові виплати за видами страхування за 2018 рік в порівнянні з 2017 роком наведено у таблиці 2.3.

Надання страхових послуг передбачає індивідуальні конкретні страхові відносини між страховиком і страхувальником, реалізація яких потребує наявності системи правового регулювання страхової діяльності. Система законодавства щодо регулювання страхової діяльності складається з:

- загального законодавства;
- спеціалізованого страхового законодавства;
- підзаконних актів.

Норми та принципи правового регулювання страхової діяльності визначені в Конституції України, міжнародними угодами, законами та постановами Верховної Ради України, указами та розпорядженнями Президента України, постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України, інструкціями, методиками, наказами, листами міністерств і відомств, нормативними актами уповноваженого органу, що здійснює нагляд за страховою діяльністю[9,с.141-145].

Основою системи законодавчого регулювання страхового ринку є Конституція України та Закон України "Про страхування" в редакції від 4 жовтня 2001 р. Найбільш загальні принципи здійснення страхування викладені в Господарському кодексі України, який введений у дію з 1 січня 2004 р.

Закон визначає обов'язки та права суб'єктів страхового ринку, договірні відносини між сторонами, порядок та умови здійснення страхових виплат, страхового відшкодування, форми страхування, перелік добровільних та обов'язкових видів страхування, систему державного регулювання, повноваження органів державного регулювання, умови ліцензування страхової діяльності, вимоги до правил страхування, умови забезпечення платоспроможності страховика, вимоги до його статутного капіталу, формування страхових резервів, правила і напрями розміщення коштів страхових резервів тощо[10].

Загальні аспекти державного регулювання страхового ринку характеризують такі основні законодавчі акти[11, с.351]:

1. Закон України "Про господарські товариства" від 19 вересня 1991 р.
2. Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг" від 12 липня 2001 р.

3. Концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року" та ін.

Нормативні акти міністерств та відомств деталізують ті чи інші законодавчі норми. Так, склад податків, які сплачуються страховиками, визначається Законами України "Про систему оподаткування" і "Про оподаткування прибутку підприємств", а порядок їх сплати — відповідними наказами, інструкціями Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України. Нормативні документи міністерств та відомств регулюють діяльність страхових посередників, механізм проведення операцій з перестраховання, особливості функціонування товариств взаємного страхування, діяльність аварійних комісарів тощо. Система заходів прямого державного регулювання включає[12, с.145-150]:

- 1) реєстрацію страхових компаній;
- 2) видачу ліцензій на проведення певних видів страхування;
- 3) здійснення контролю за діяльністю страховиків.

Порядок реєстрації страховиків визначений "Положенням про єдиний державний реєстр страховиків (перестраховиків) України".

Таблиця 2.3.

Методи регулювання страхової діяльності

Адміністративні	Економічні	Правові
1. Ліцензування	1. Оподаткування	1. Закони
2. Нормування (розміру статутного фонду, рівня платоспроможності, обсягу відповідальності страховика тощо)	2. Фінансування	2. Кодекси
3. Доведення до відома	3. Стимулювання (пільги, стягнення)	3. Нормативи
		4. Методичні документи

учасників змін, що відбуваються в законодавстві		
---	--	--

Джерело: складено автором на основі [12].

Єдиний державний реєстр страховиків України — це система збору, обліку, нагромадження та зняття з реєстру даних, що стосуються ліцензування страхової діяльності та нагляду за страховою діяльністю страховиків. У Реєстр заносяться дані про страховиків, які одержали ліцензію на здійснення страхової діяльності. Ліцензія є обов'язковою. Вона видається на проведення конкретних видів страхування і перестраховування.

Порядок реєстрації, ліцензування та контролю за діяльністю страховиків визначений у Законі України "Про страхування" та в іншій нормативно-законодавчій базі зі страхування.

Від організації державного страхового нагляду, його функціонування залежить напрям розвитку страхової діяльності, її спрямованість на вирішення економічних проблем у державі, адже страхові компанії, збираючи та накопичуючи значні грошові кошти, живлять своїми вкладками банківську систему, надають страховий захист великій кількості фізичних та юридичних осіб, мають можливість широкого та довготривалого використання страхових коштів, тим самим вирішуючи інвестиційні потреби суб'єктів господарювання.

Державне регулювання також важливе для проведення послідовної політики стосовно форм, методів і масштабів участі іноземного капіталу в страховому бізнесі. Взаємовідносини страховика й держави будуються на таких принципах[13]:

— страховик не відповідає за зобов'язаннями держави, а держава — за зобов'язаннями страховика;

— не допускається, за винятком обов'язкових видів страхування, страхування життя, майна громадян, перестраховання, страхування експортно-імпортних поставок під гарантію держави та діяльності страхових посередників, будь-яке централізоване регулювання (уніфікація, обмеження, обов'язковість тощо) розмірів страхових платежів (тарифів) і страхових сум (страхового відшкодування), умов укладання страхових договорів, взаємовідносин страховика та страхувальника, якщо вони не суперечать законодавству України;

— держава гарантує дотримання й захист майнових та інших прав і законних інтересів страховиків, умов вільної конкуренції в здійсненні страхової діяльності;

— утручання в діяльність страховиків з боку державних та інших органів забороняється, якщо воно не пов'язано з повноваженнями органів, які здійснюють державний нагляд та контроль за діяльністю страховиків.

Тренди страхового ринку за 2019 рік представлено у Додатку Г.

2.2 Принципи державного регулювання діяльності страхових компаній.

Держава завжди виступала основним регулятором економічних відносин та визначала пріоритети розвитку економіки, оскільки навіть сформований ринковий механізм не може замінити державне регулювання.

Діяльність страхових компаній спроможна забезпечити вагомий внесок у ВВП, надає захист майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання несприятливих подій, тому формування принципів її державного регулювання є актуальним питанням, не тільки для налагодження механізму державного регулювання діяльності страхових компаній, а й для розвитку економіки України. Питання дослідження особливостей регулювання діяльності страхових компаній розглянуті в наукових працях як українських так і зарубіжних вчених, проте незважаючи

на те, що принципи відносяться до загальних вимог, що характеризують порядок направлення регулюючого впливу, їм не приділено належної уваги[15].

Для формування принципів державного регулювання діяльності страхових компаній необхідно враховувати, що їхня діяльність відноситься до підприємницької, господарської, а страховий ринок входить до ринку фінансових послуг. Тому для визначення принципів державного регулювання діяльності страхових компаній потрібно звернутися до етнології поняття «принцип».

Принципи державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності ст. 3 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» – пріоритетності безпеки у питаннях життя і здоров'я людини будь-якими іншими інтересами і цілями у сфері господарської діяльності[14]:

- підконтрольності і підзвітності органу державного нагляду відповідним органам державної влади;
- рівності прав і законних інтересів усіх суб'єктів господарювання;
- гарантування прав суб'єкту господарювання;
- об'єктивності та неупередженості здійснення державного нагляду;
- здійснення державного нагляду лише за наявності підстав та в порядку, визначених законом;
- відкритості, прозорості, плановості й системності державного нагляду;
- неприпустимості дублювання повноважень органів державного нагляду та неприпустимості здійснення заходів державного нагляду різними органами державного нагляду з одного й того самого питання;
- невтручання органу державного нагляду у статутну діяльність суб'єкта господарювання, якщо вона здійснюється в межах закону;

- відповідальності органу державного нагляду та його посадових осіб за шкоду, заподіяну суб'єкту господарювання внаслідок порушення вимог законодавства;
- дотримання умов міжнародних договорів України;
- незалежності органів державного нагляду від політичних партій та будь-яких інших об'єднань громадян;
- наявності одного органу державного нагляду у складі центрального органу виконавчої влади.

Принципи регулювання страхової діяльності відповідають принципам управління складними системами: встановлення норм і правил функціонування системи, регулювання вхідних параметрів, моніторинг функціонування системи, вживання заходів впливу при порушенні встановлених норм». Погоджуючись за наведеним визначенням його так само можна застосовувати не лише як наведено Докторовою Н.П. для регулювання страхової діяльності, а і у розширеному контексті: для регулювання діяльності страхових компаній.

Відповідно до положень Закону України «Про страхування», предметом безпосередньої діяльності страховика може бути лише страхування, перестраховання і фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням. Дозволяються виконання зазначених видів діяльності у вигляді надання послуг для інших страховиків на підставі укладених цивільно-правових угод, надання послуг (виконання робіт), якщо це безпосередньо пов'язано із зазначеними видами діяльності, а також будь-які операції для забезпечення власних господарських потреб страховика.

На мою думку державне регулювання діяльності страхових компаній має здійснюватися з урахуванням сучасного стану економіки, ризиків, що характерні для даного виду бізнесу, та прийнятих векторів розвитку. В періоди економічного спаду державне регулювання набуває надзвичайно

важливого характеру, вказуючи шляхи виходу із кризи захищаючи одночасно інтереси споживачів страхових послуг. Як в умовах економічного піднесення, так і спаду державне регулювання діяльності страхових компаній повинно ґрунтуватися на принципах, що забезпечить його ефективність, адекватність та прозорість, сприятимуть розвитку і прибутковості страховиків і захищатимуть споживачів страхових послуг.

Аналізуючи основні показники розвитку вітчизняного страхового ринку можемо спостерігати тенденцію до зменшення кількості страхових компаній, зокрема тих, що займаються страхуванням життя. За даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, станом на 30.09.2016 р. кількість страхових компаній, що займаються страхуванням життя становила 43 компанії, при цьому станом на 30.09.2015 року кількість таких компаній становила 50. Тобто за рік їх кількість зменшилась на 7 компаній, або на 14%. Це пов'язано, в основному, з нестабільною політично-економічною ситуацією в нашій країні, в той же час, це може бути позитивною тенденцією, пов'язаною з укрупненням страхових компаній та очищенням ринку від компаній з низькою платоспроможністю.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1 Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України

Безумовно, що всі ми перебуваємо у значній залежності від загальної політичної та економічної ситуації. З одного боку ця ситуація сприяє динамічному розвитку страхового ринку: зростає ВВП, реальна заробітна плата, деструктивне втручання у функціонування страхового сектору не виходить за припустимі межі. Динаміці зростання страхового ринку України може позаздрити будь-яка інша галузь. Сучасний стан економіки України вимагає прийняття відповідних законів, направлених на реформування і розвиток національного господарства, виходу із кризового стану реального і фінансового секторів, зокрема страхового ринку. Фінансово-економічна криза 2008-2010 років, переконливо довела, що необхідно змінювати напрями розвитку економічної системи, впроваджувати принципово нові механізми розвитку кредитно-інвестиційної діяльності [16].

До фінансово-економічної кризи страховий сегмент вітчизняної економіки розвивався за своїми власними закономірностями та тенденціями, що не завжди співпадало з інтересами інших зацікавлених учасників перерозподілу фінансових ресурсів в країні. Діяльність страхових компаній найчастіше була підпорядкована лише їх власним інтересам, а тому недостатньо впливала на економічне зростання в країні.

Успіх реформування вітчизняної економіки, підвищення господарювання страхових компаній і суб'єктів підприємництва реального сектора, добробуту населення залежить від багатьох умов і чинників, які на етапі розвитку України мають свій особливий прояв, що вимагає прийняття на рівні держави системи адекватних рішень і заходів з метою вдосконалити, а за необхідності і перебудувати взаємовідносини всіх учасників економічних стосунків.

Це повинно забезпечити принципово нове вирішення завдань, які виникли перед кожним економічним суб'єктом в умовах сучасного кризового світового і національного ринкового господарства, виходячи з поєднання індивідуальних, колективних і загальносуспільних інтересів. Тому саме питання вдосконалення інвестиційної діяльності страхових компаній є вкрай актуальним[17,с.17-20].

Становлення України як незалежної, демократичної країни з ринковою економікою створило умови для виходу країни на міжнародний ринок страхових послуг. ТОП-25 компаній за активами у Додатку В.

Формування нової системи господарювання в Україні вносить принципові зміни в організацію страхової справи. Варто зазначити, що у сучасних економічних умовах страхування – чи не єдина галузь економіки України, яка протягом останніх років має стабільний значний щорічний приріст обсягів наданих послуг. Але, незважаючи на номінальне зростання обсягів страхового ринку, ця галузь забезпечує сьогодні перерозподіл незначної частини внутрішнього валового продукту.

Динаміка основних параметрів за останні роки свідчить про зміцнення тенденцій до зростання обсягів страхового ринку. Серед позитивних чинників – стійке зростання капіталу та обсягів активів, що є необхідною умовою стабільного функціонування і розвитку страхового ринку. Позитивною тенденцією є зростання величини сформованих страхових резервів (діаг.3.1).

Страховики здійснюють інвестиції власних коштів, у тому числі коштів страхових резервів, головним чином через розміщення їх у цінні папери, грошові кошти на рахунках у банках, у банківські метали, в економіку України за визначеними законодавством напрямками.

Діаграма 3.1.

Обсяги зростання валових страхових премій та виплат за 2015-2018 р.

Джерело: складено автором на основі [17].

До позитивних результатів розвитку також можна віднести реальне зростання обсягів страхових операцій з усіх видів страхування, структурні зміни на користь добровільного страхування і його довгострокових видів, підвищення показників фінансової надійності страховиків, формування фінансових груп за їх участю. Зростає загальна сума страхових платежів, отриманих страховиками України. Збільшується кількість договорів страхування (перестраховання), укладених за сприяння страхових брокерів.

Високий потенціал росту страхового ринку України викликає інтерес у іноземних страховиків – потенційних покупців, число яких постійно зростає. Прихід іноземних компаній здійснюється шляхом створення нових страховиків або придбання значної частки вже існуючих, очікуючи прибутки від зростання компанії[17,с.20-24]..

Державна політика розвитку вітчизняної страхової індустрії має базуватися на зміцненні ринкових основ діяльності її учасників і

використанні безпосередньо непрямих методів впливу на процеси, які відбуваються в сфері страхування, шляхом вдосконалення нормативно-правової бази і впровадження пруденційного нагляду, міжнародних принципів і стандартів державного регулювання.

При цьому важливим є створення умов для розширення спектру страхових послуг і інвестиційної політики, сприяння концентрації страхового ринку.

Для подальшого розвитку вітчизняної страхової індустрії необхідно укріпити національний перестраховий ринок і вдосконалити нагляд за перестраховою діяльністю.

Додатковим механізмом гарантування фінансової стабільності страховиків є співстрахування – страхування того ж ризику спільно декількома страховиками (страховий пул). За допомогою співстрахування забезпечується страхування великих чи малознайомих і нових ризиків.

Враховуючи це, необхідно розробити нормативно-правову базу, яка б регламентувала умови здійснення співстрахування страховими (перестраховими) пулами, в тому числі порядок укладення договору співстрахування, визначення розміру страхового ризику, розподілу відповідальності, організації взаєморозрахунків тощо[18,с.573].

Одними із пріоритетних напрямів розвитку вітчизняного страхового ринку є масові види страхування: страхування життя і пенсійне страхування, автострахування, страхування майна громадян, медичне страхування, страхування подорожуючих і ін.

Тому найважливішим завданням держави на даному етапі є вдосконалення нормативно-правової бази з ціллю захисту інтересів споживачів страхових послуг, розвиток інфраструктури і підвищення фінансової надійності страховиків.

Це можна здійснити за рахунок розвитку на страховому ринку незалежного страхового посередництва, асистуючи послуг, нових інформаційних технологій управління, міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і фінансової звітності, систем внутрішнього і зовнішнього контролю страхової і фінансової діяльності, сприяння становлення прозорої системи корпоративного управління.

Враховуючи те, що діяльність інвестиційних суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення є ринковою, держава також має забезпечити конкурентний ринок цих послуг, в тому числі, визначити умови участі в ньому компаній по страхуванню життя.

Демографічна ситуація, зі збільшеною часткою в населенні старших вікових груп, скороченням чисельності населення, переходу на накопичувальну систему в пенсійному забезпеченні, включаючи самостійне формування громадянами пенсійних накопичень, потребує активного залучення страхових компаній в систему додаткового пенсійного забезпечення шляхом розвитку колективного і індивідуального пенсійного страхування.

Створення стимулів для розвитку довгострокового страхування життя, включаючи пенсійне страхування, має передбачати створення системи гарантій застрахованим і їх спадкоємцям в отриманні накопичених коштів. Розвиток страхування життя веде не тільки до спеціалізації страховиків, але і до створення інституту актуаріїв і появи законодавчих основ, які б регулювали їх діяльність, пов'язану з розрахунками страхових тарифів, страхових резервів і страхових обов'язків, аналізу і прогнозуванню інвестиційних програм [19,с.150-154].

Тому розвиток системи страхування життя має стати одним із основних завдань держави. Адже [19,с.154-158]:

По-перше, проблема вилучення інвестиційних засобів і ресурсів для реалізації процесу ведення особистого страхування, включаючи страхування життя є першочерговою проблемою.

По-друге, особисте страхування компенсує дефіцит державних соціальних гарантій. Довгострокове особисте страхування (в тому числі пенсійні ануїтети) гарантує отримання додаткового доходу, незалежного від розміру державних виплат, в тому числі із старості та із інвалідності. Ринок страхування життя знижує навантаження на витратну частину бюджету, зменшуючи витрати держави на соціальне забезпечення громадян. Завдяки цьому держава отримує можливість сконцентрувати ресурси на захист соціально вразливих шаблів суспільства.

По-третє, розвиток особистого страхування потребує великих людських ресурсів і глибоких наукових досліджень, веде до створення нових робочих місць.

З цією метою повинна бути проведена класифікація видів страхування і визначені особливості організації і здійснення страхування життя і пенсій.

Потребує розгляду питання щодо створення сприятливих умов для сплати страхових внесків громадянами і роботодавцями, а також страховими організаціями, які здійснюють страхування життя, відповідно практики країн з розвиненою системою страхування.

Поряд з цим необхідно розробити заходи по розширенню сфери і об'ємів добровільного медичного страхування, добровільного страхування від нещасних випадків. Ці види страхування мають стати важливим елементом «соціального пакету», який надається роботодавцем своїм робітникам, за рахунок вдосконалення правового регулювання і включення витрат із страхування (їх частини) до собівартості товарів і послуг. Визначаючим фактором розвитку страхових організацій, які займаються діяльністю із особистого страхування, є наявність повноцінного вітчизняного ринку довгострокових цінних паперів.

Існуюча система оподаткування споживачів страхових продуктів, в тому числі послуг по страхуванню життя, практично не стимулює використання населенням послуг страхового ринку. Тому необхідно розглянути питання перенесення витрат, в повному чи фіксованому розмірі, пов'язаних із особистим страхуванням, яке здійснюється як населенням, так і роботодавцями.

Досвід країн Європейського Союзу показує, що, не дивлячись на достатньо високий рівень розвитку ринку страхування життя і розуміння населенням необхідності укладення договорів страхування, механізми розвитку страхування життя в цих країнах встановлені законом[20].

У деяких європейських країнах із оподаткованої бази фізичної чи юридичної особи (роботодавця) можуть виключатися такі види витрат:

- страхові внески, які виплачуються за договором, що передбачає виплати довічних анuitетів і за договору, укладеному роботодавцем на користь робітників;
- страхові внески, що виплачуються за індивідуальним договором анuitетом, при страхуванні від нещасних випадків, страхуванні здоров'я, якщо річний прибуток страхувальників менший раніше встановленої суми чи встановленого ліміту витрат із страхування, який буде відніматися від оподаткованого прибутку;
- страхові внески, які виплачуються за договором індивідуального страхування життя, страхування здоров'я та від нещасних випадків.

В умовах, коли страхування для більшості економічних агентів є одним із основних механізмів гарантії захисту від різних видів ризиків, наявність податкових обмежень, пов'язаних з виплатою страхових внесків, негативно впливає як на розвиток страхового ринку в цілому, так і на економічних агентів, які потребують страхового захисту.

Як показує досвід країн з розвиненою ринковою економікою, механізм обов'язкового страхування широко використовується державою в цілях

гарантування соціальної стабільності і прискореного розвитку економіки. Відповідно, необхідно визначити перспективи обов'язкового страхування в аграрній, екологічній і соціальній сферах, а також обґрунтувати введення нових видів обов'язкового страхування. При цьому система обов'язкового страхування повинна бути направлена на захист найбільш значущих майнових інтересів держави з метою підвищення ефективності захисту економіки від великих ризиків з мінімальними витратами бюджетних коштів.

Здійснення обов'язкового страхування має базуватися на принципі формування страхових резервів винятково для цілей компенсації збитків постраждалим особам, а не для фінансування заходів, покриваючих безгосподарність організацій і неорганізованість громадян.

Слід виключити випадки прийняття законодавчих актів без їх попередньої глибокої фінансово-економічної експертизи, проведення розрахунків, які б підтверджували здатність вирішити проблеми страхового захисту, а саме в обов'язковій формі і на запропонованих умовах. Тому першочерговими завданнями у сфері розвитку обов'язкового страхування є прийняття основ обов'язкового страхування, які б включали принципи і вимоги до їх здійснення, оптимізація переліку об'єктів, які б підлягали обов'язковому страхуванню, а також посилення контролю за наявністю діючих полісів обов'язкового страхування у осіб визначених законодавством[21,с.53-55].

Важливою проблемою є визначення механізму участі сфери страхування в системі довгострокового іпотечного кредитування як в якості гаранта наслідків різних ризиків, так і в якості інституціонального інвестора, а також створення ефективної системи страхування інвестиційних ризиків.

Сучасні тенденції по введенню міжнародних нормативних вимог свідчать про підвищення важливості актуарної діяльності, а саме:

- актуарна професія і практика зближуються на глобальному рівні, особливо всередині ЕС (директива ЕС «Про взаємне визнання дипломів»), з конкретними міжнародними вимогами до освіти і підготовки актуаріїв;
- нові міжнародні правила обліку (міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і фінансової звітності) базуються на актуарній техніці і сприяють гармонізації міжнародного обліку, тобто актуарній оцінці резерву збитків;
- модель Solvency II повністю базується на актуарній техніці і здійснює вплив на ризик-менеджмент в середині компанії, взаємодія між компаніями і регулюючими органами, а також процес регулювання зі сторони влади.

Таким чином, в сучасних умовах актуарії є складовою частиною системи пруденційного нагляду, а їх сертифікаційна діяльність повинна включати складання та подання в Нацкомфінпослуг обов'язкового щорічного актуарного звіту відносно оцінки зобов'язань страхової компанії, підтвердження адекватності розміру страхових тарифів і платежів, розрахунку нормативного запасу платоспроможності і розміру регулятивного капіталу, підтвердження методів формування страхових резервів, виявлення адекватності активів, оцінки ризиків і інвестиційної політики страховика, стрес-тестування майбутнього фінансового стану страховика, інформування правління і спостережливої поради страховика, а також Нацкомфінпослуг про виявлення фактів, які б вказували на злочин чи порушення положень законодавства[21,с.55 - 63].

Зовнішній аудит призначений мати велике значення в підвищенні надійності страхових компаній, посиленні дисципліни на страховому ринку, вдосконаленні системи корпоративного управління і внутрішнього контролю. В зв'язку з цим доцільно перевести національні стандарти аудиту в частині страхування у відповідність з вимогами міжнародної практики, підвищення вимог до репутації і досвіду роботи аудиторів і аудиторських фірм на страховому ринку, розвиток практики використання адекватних заходів

впливу до аудиторів за помилки, які б ввели в оману споживачів страхових послуг і інвесторів; підвищення ролі саморегулюючих професіональних організацій в допущенні аудиторів на страховий ринок і контроль якості аудиту.

Український страховий ринок у своєму розвитку має доволі багато проблем, які потребують своєчасного вирішення. Так, наприклад, Л. Хорін наводить такий перелік проблем страхового ринку України, об'єднавши їх у групи залежно від характеру [22, с.102]:

а) економічні проблеми:

- низький платоспроможний попит на страхові послуги;
- невеликі обсяги і недосконала структура капіталу страховиків;
- нерозвиненість інвестиційних інструментів для довгострокового розміщення страхових резервів;

б) організаційно-правові проблеми:

- відсутність цілеспрямованої державної політики у сфері страхування;
- недосконалість нормативно-правової бази;
- надмірна кількість законодавчо визначених видів обов'язкового страхування і неадекватність їхнього фінансового забезпечення;
- недостатній рівень державного регулювання страхового ринку;
- протекціонізм і галузевий монополізм;

функціональні проблеми:

- низька прибутковість окремих видів страхування;
- нижча конкурентоздатність страхових компаній у порівнянні з комерційними банками в боротьбі за залучення вільних коштів;
- відсутність середньо- і довгострокового планування у страховиків;
- низький рівень кваліфікації кадрів;
- порушення діючого законодавства;
- зростання випадків страхового шахрайства;

в) інформаційно-аналітичні проблеми:

- інформаційна закритість страхового ринку;
 - відсутність якісної статистичної інформації про стан і проблеми формування страхового ринку;
 - недосконалість фінансової звітності та методів обробки даних;
 - відсутність банків даних про несумлінних страхувальників;
 - відсутність рейтингів страхових компаній;
 - непрозорість даних про структуру власності вітчизняного страхового ринку;
- г) *соціально-психологічні проблеми:*
- відсутність довіри населення і господарюючих суб'єктів, до страхових компаній.

Виходячи з вищесказаного можна зробити висновки, що для вітчизняного страхового ринку характерними є наступні тенденції[23]:

- зростання капіталізації страховиків;
- укрупнення страхових компаній, проникнення у сферу страхування банківського та фінансово-промислового капіталу;
- концентрації капіталу і створення об'єднань страховиків на основі поєднання їхніх комерційних і фінансових інтересів;
- поступальне зростання обсягів зібраних страхових премій;
- зниження рівня збитковості страхового ринку;
- активізація іноземних інвесторів;
- злиття і поглинання, зміна власників і складу топ-менеджменту деяких компаній, що супроводжується зміною їхніх стратегій (перехід до проведення агресивної політики);
- перехід від переважаючого регулювання допуску страховиків на ринок до регулювання їхньої фінансової стійкості й лібералізації страхового нагляду.

Таким чином, стабільна співпраці страхових організацій у фінансово-економічному секторі зумовила нарощування власних капіталів більшості

страхувальників (юридичних осіб) і створила передумови надійності договірних відносин[24, с.123].

Страхова галузь є однією з таких, яка забезпечує дієвий захист майнових прав і інтересів громадян від різноманітних ризиків, підтримує економічний розвиток суспільства. Крім того, вона є важливим фінансовим інструментом регулювання національної економіки і могутнім засобом акумуляції коштів для їх подальшого інвестування в економіку.

Основним вектором розвитку страхового ринку України має стати розвиток накопичувальних видів страхування, перш за все, страхування життя.

Слід констатувати, що Україна ще значною мірою відстає від європейської спільноти в частині розвитку страхового ринку, де очевидним є показник проникнення страхування в економіку, що реалізується через значення частки страхових платежів у ВВП країни, де ми маємо в 4 разове відставання, що в свою чергу дає можливість розраховувати на перспективу значного розвитку усієї страхової індустрії в країні.

Подальший розвиток страхового ринку України потребує вдосконалення системи професійної підготовки, сертифікації і підвищення кваліфікації спеціалістів галузі, а також забезпечення державної підтримки науково-дослідних робіт із проблемних питань страхової діяльності, поліпшення якості інформування населення через засоби масової інформації про стан і перспективи розвитку страхового ринку, про переваги і недоліки тієї чи іншої страхової послуги.

Отже, актуальність питання розвитку страхового ринку України обумовлює необхідність розробки державної політики ефективного розвитку страхування у поєднанні з загальнонаціональними економічними пріоритетами.

3.2 Напрями підвищення ефективності страхової діяльності в ринковому середовищі.

Враховуючи, що в Україні вільні кошти страховиків, внаслідок специфіки вітчизняного законодавства та інституційних особливостей страхового ринку, не повною мірою трансформуються в інвестиційні ресурси, вирішення хронічних проблем перебуває у правовій площині. В рамках реформування страхового ринку, підвищення рівня якості послуг на страховому ринку, а також підвищення його інвестиційного потенціалу доцільно реалізувати наступні заходи нормативно-правового, організаційно-методологічного та інформаційного характеру[25, с.95-98]:

- формування чіткої концепції реформування галузі, удосконалення державного регулювання ринку, зокрема у сегментах обов'язкового та медичного страхування; своєчасну та широку адаптацію українського страхового ринку до світових вимог фінансового регулювання та нагляду, активну співпрацю з європейськими та міжнародними організаціями;
- створення правових умов для повноцінного впровадження інвестиційного та пенсійного страхування;
- розробка моделі державної підтримки розвитку аграрного страхування, яка має передбачати прийняття спеціального закону та узгоджені дії страховиків і держави щодо покриття ризиків, які існують у аграрній сфері та не можуть бути покриті і інший спосіб на звичайних ринкових засадах;
- впровадження міжнародних стандартів ведення бухгалтерського обліку і аналітики діяльності страхових компаній;
- створення єдиної саморегулюючої організації членами якої повинні бути всі страхові компанії, робота яких має зосереджуватися на захисті прав споживачів страхових послуг, забезпеченні добросовісної конкуренції на ринку розвитку страхування на принципах прозорості уведенні норм етики між усіма учасниками ринку, а також створенні централізованої бази

даних про шахрайство на страховому ринку, доступ до якої матимуть усі страховики;

- створення незалежного інституту експертизи договорів і страхових випадків, а також діючої системи контролю над фінансовим станом страхових компаній;

- забезпечення формування інвестиційних інструментів для розміщення довгострокових страхових резервів;

- створення так званої претензійної бази даних, яку кожен страхувальник, який має одержати виплату, проводитиме перевірку щодо кількості та частоти страхових випадків що сприятиме виявленню недобросовісних страхувальників що зможе своєчасно попередити масові незаконні виплати;

- удосконалення моніторингу діяльності страховиків та посилення контролю за дотриманням страховиками вимог щодо забезпечення платоспроможності, фінансової стійкості, розміру чистих активів, статутного капіталу та осіб що володіють значною часткою капіталу страховиків;

- сприяння створенню фондів страхових гарантій, у тому числі за договорами страхування життя;

- розробка нормативної бази, що уможливило співпрацю страхових компаній та КУА у сфері управління активами страхових компаній;

- упровадження нормативів достатності капіталу у спосіб, що утруднює псевдострахування;

- розробка та реалізація заохочень для страховиків що добровільно дотримуються у своїй діяльності стандарти прозорості та підвищених вимог до платоспроможності і впровадженні міжнародних стандартів фінансової звітності;

- розробка нормативно-правових актів, які б урегулювали порядок діяльності страхових агентів, консультантів, аварійних комісарів та увести їх реєстрацію.

Формування стабільного страхового ринку потребує об'єктивного інформування всіх його власників про основні умови, вимоги та ризики у процесі їх діяльності. Для підвищення рівня страхової культури населення необхідно забезпечити прозорість діяльності учасників страхового ринку та запровадити програми інформування населення через ЗМІ (табл 3.1).

Для подальшого розвитку страхового ринку та запобігання необґрунтованому витоку коштів за кордон необхідно зміцнити національний перестраховальний ринок і вдосконалити нагляд за перестраховою діяльністю.

Таблиця 3.1.

Причини які гальмують розвиток страхової діяльності та знижують її ефективність.

Повільні темпи ринкової перебудови	Низький рівень довіри	Недоліки законодавчої бази: – Недоліки податкового законодавства; – стабільність і недосконалість державного нагляду за страховою діяльністю; – відсутність дієвих гарантій для страхувальників у разі банкрутства страхових компаній; – недосконалість захисту прав споживачів страхових послуг; – монополізація окремих секторів страхового ринку; – недостатнє регулювання страхового посередництва	Причини, які лежать у площині тіньової економіки: – шахрайства страхувальників; – фіктивне перестраховання; – "схемне страхування"; – легалізація доходів, які були отриманні злочинним способом
Недорозвиненість економіки в цілому	Проблеми самого страхового ринку		

Джерело: складено автором на основі [25].

Інтеграція страхового ринку України в міжнародні ринки фінансових послуг потребує підвищення конкурентоспроможності національних

страховиків, поетапного впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Формування в Україні сучасної соціально орієнтованої страхової індустрії дозволить державі:

- Зменшити навантаження на державний бюджет в частині відшкодування непередбачених втрат, зумовлених факторами природно-техногенного характеру, за рахунок грошових ресурсів страхових резервних фондів страхових організацій;

- Вирішити окремі проблеми соціального забезпечення (виплата пенсійних накопичень, утримання в зв'язку із втратою працездатності чи смертю годувальника, із безробіття, компенсація медичних витрат) в умовах ринкової економіки;

- Залучити збереження населення та організацій до обігу національної економіки на довгостроковій основі.

Таким чином, основною метою страхового співтовариства є формування повноцінної, стійкої, функціональної національної страхової індустрії, здатної стати реальним інструментом захисту інтересів громадян, економічних агентів та держави.

Зокрема, в рамках реформування страхового ринку, підвищення рівня якості послуг на страховому ринку, а також підвищення його інвестиційного потенціалу доцільно реалізувати наступні заходи нормативно-правового, організаційно-методологічного та інформаційного характеру[25, с.98-100]:

- впровадження нормативів достатності капіталу у спосіб, що утруднює псевдостраховання;

- розробка та реалізація заохочувальних заходів для страховиків, що добровільно дотримуються у своїй діяльності стандартів прозорості та підвищених вимог до платоспроможності і впровадженні міжнародних стандартів фінансової звітності;

- удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності актуаріїв, завершення створення в Україні системи підготовки та

сертифікації актуаріїв з поступовою передачею цих функцій саморегульованій організації;

- запровадження стимулюючої податкової політики для розвитку особистого страхування, довгострокового страхування життя, в тому числі інвестиційного, участі страховиків у системі недержавного пенсійного забезпечення, обов'язкового медичного страхування шляхом віднесення частки внесків з цих видів страхування на валові витрати юридичних осіб та удосконалення оподаткування доходів фізичних осіб;

- забезпечити розроблення та впровадження додаткових актів законодавства, що сприятимуть запобіганню використанню страхового ринку для проведення протиправних і сумнівних операцій та шахрайства, включаючи відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом.

Отже, можна констатувати, що практично вже створені організаційні і правові основи для формування ринкових відносин у страхуванні та розвитку ринків окремих страхових продуктів на різних рівнях. Проте потрібне вдосконалення в напрямі більш чіткої регламентації організаційно-управлінських питань розвитку страхування та визначення фінансових результатів роботи страховиків.

Одним з найважливіших напрямів розвитку і ефективного функціонування страхового ринку є забезпечення фінансової стійкості і платоспроможності страховиків.

Ефективність діяльності страхової компанії визначається багатьма показниками, але насамперед фінансовою стійкістю та рентабельністю здійснення страхових операцій. Виходячи з досвіду роботи страхових компаній можна зробити висновок, що показник рівня рентабельності страхових операцій не повинен бути високим. Це обумовлюється, перш за все, тим, що в цьому випадку ціна на страхові послуги завищується, а попит на неї з боку страхувальників зменшується.

Якщо показники рентабельності будуть низькими, то це може призвести до зниження можливості самоокупності витрат на страхування у страховиків.

Ситуацію можна урегулювати або зміною обсягів відповідальності за окремими видами страхування, або приведенням тарифів у відповідність до фактичного рівня збитковості страхової суми. У реалізації зміцнення фінансової стійкості страхових операцій найбільш важливими та пріоритетними напрямками є використання можливостей регулювання ринку за допомогою правильно складеного страхового договору і умов його виконання, а також оптимізація страхового портфеля[26, с.25-26].

Перестраховання також відіграє важливу роль у процесі розподілу ризиків та забезпечує для страховиків різні ступені фінансової стабільності. Програма перестраховання компанії повинна належним чином відповідати політиці страхової компанії щодо лімітів та ризикам андеррайтингу, а також ризикам катастроф, бізнес-ризикам, фінансовим можливостям та кредитоспроможності відповідних перестраховиків. Крім того, програма перестраховання повинна передбачати передачу ризику вчасно та включати перестраховиків з гарною кредитоспроможністю, оскільки у випадку нездатності перестраховика відповідати за свою частку збитків перезастраховані особи повинні будуть повністю покрити потенційно високий збиток.

Крім розподілу ризиків, перестраховання може використовуватися для забезпечення позикових коштів для надлишку компанії, що надає можливість компанії збільшити обсяг діяльності порівняно з можливим обсягом. Основу фінансової стабільності страхової компанії забезпечує правильно визначена вартість страхових послуг, яка залежить від ефективної тарифної політики.

Основне завдання при побудові тарифної ставки – визначення вірогідної суми збитку, що припадає на одиницю страхової суми.

Тариф дає можливість досягти необхідного балансу між доходами і витратами страхової організації. Саме таке балансування і є фінансовою стійкістю. У структурі тарифної ставки відображено всі необхідні фонди і резерви, призначені для здійснення страхових операцій. Тобто, саме страховий тариф є моделлю страхового фонду, що гарантує беззбиткове проведення страхування. Досвід роботи зарубіжних страхових компаній підтверджує, що реальну можливість зменшення ціни на страхові послуги дає участь страховика в інвестиційній діяльності.

Значну роль у підвищенні потенціалу та удосконаленні діяльності страхової компанії відіграє страховий маркетинг. Перебудова роботи страхової організації відповідно до маркетингових принципів забезпечує можливість інтеграції та координації усієї діяльності страхової компанії в розрахунку на отримання прибутку саме завдяки створенню й забезпеченню споживчого задоволення. Можна відзначити ряд найбільш важливих правил формування і регулювання страхових ринків і, зокрема[27, с.47-49]:

- для забезпечення захисту споживача, захисту економіки в цілому, повинні бути встановлені відповідні в розумних межах регулюючі положення;
- страховики повинні допускатися на ринок, згідно з суворими ліцензійними критеріями;
- страхування є виключним видом діяльності страхового товариства;
- держава не повинна перешкоджати виходу на національний ринок іноземних страховиків;
- держава повинна мати спеціальні законоположення щодо податкових пільг, звільнень, відрахувань в страховій області, зокрема, в пенсійному страхуванні, близькому до страхування життя;
- страхові компанії, здійснюючи страхову діяльність, повинні мати достатній запас платоспроможності і працювати на адекватних тарифах;

- страхові посередники, які працюють на ринку, повинні бути зареєстровані за відповідними вимогами (за рівнем кваліфікації, рівнем капіталу і т.п.);

- обов'язкове страхування повинно здійснюватися в галузях, і в першу чергу в соціальній сфері, де страхові ризики мають масовий характер, а страхові фонди формуються достатньо великою кількістю страхувальників;

- на ринку страхування і перестрахування повинно бути чесне конкурентне середовище;

- держава повинна всебічно розширяти міжнародне співробітництво в області обміну інформацією про діяльність страхових компаній.

Підсумовуючи все викладене можна зробити висновок, що в Україні продовжується поступовий процес становлення страхового ринку.

У цих умовах підвищуються вимоги до фінансової надійності страхової компанії.

В умовах ринкової економіки добровільне страхування стає пріоритетним, і у зв'язку з цим на часі стоїть важлива проблема відродження довіри населення до страхування як однієї з дієвих форм соціального захисту громадян і посилення уваги страховиків до населення, як основного партнера.

Одним з найважливіших напрямів розвитку і ефективного регулювання страхового ринку є забезпечення фінансової стійкості і платоспроможності страховиків і страхувальників.

Важливим напрямом залишається впровадження зарубіжного досвіду організації страхування і ефективного регулювання страхового ринку, оскільки в розвинутих країнах існує чітка національна система координації діяльності страхових організацій при провідній ролі держави в розробці програм і стратегії розвитку страхування, а також є позитивний досвід розвитку кооперативних страхових організацій.

Таким чином, з метою покращення ситуації на страховому ринку доцільно реалізувати низку системних різнопланових заходів, спрямованих на усунення як хронічних проблем, так і тих, що спричинені фінансовою та економічною кризами. Особливий акцент необхідно зробити на активізації інвестиційного потенціалу страхового ринку.

ВИСНОВКИ

Страховання є важливим інструментом зниження суспільних ризиків. При цьому страхування визначає глибинну економічну природу ринку страхових послуг, а страхова послуга - характер організації фінансових відносин між суб'єктами ринку.

Об'єктивна необхідність державного регулювання страхової діяльності в Україні зумовлюється такими чинниками: низька ефективність конкуренції в страховій галузі внаслідок недостатньої капіталізації більшості вітчизняних страхових компаній; забезпечення прозорості функціонування страхового ринку.

У випускній кваліфікаційній роботі зазначається, що для виконання завдань регулювання страхової діяльності і забезпечення фінансової безпеки страхового ринку уповноваженими органами державної влади можуть використовуватися різні методи та інструменти регуляторного впливу.

Вказується, що модель державного регулювання страхового ринку України характеризується поєднанням ознак континентальної та змішаної, про що свідчить неодноразова зміна центрального органу у справах нагляду за страховою діяльністю, отримання ліцензії на кожний вид страхування, чіткі вимоги до платоспроможності страховиків, захист інтересів страхових компаній державою, умови вільної конкуренції під час страхової діяльності.

Складна економічна ситуація в країні спричинила негативні процеси й в галузях фінансової інфраструктури, зокрема страхового ринку.

Страховий ринок залишається найбільш розвиненим та капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків, однак, динаміка кількості страхових компаній протягом 2012-2018 років має спадний тренд.

Співставлення статистичних даних по страхових преміях і виплатах із темпами росту інфляції, засвідчує ситуацію функціонування темпів розвитку страхового ринку.

У випускній кваліфікаційній роботі виявлено основні проблеми низького рівня розвитку страхування: з позиції суспільства – негативний страховий досвід; низька страхова культура; відсутність повноцінних регуляторних і контрольних механізмів за функціонуванням страхового ринку; недосконалість фінансових та юридичних механізмів захисту прав споживачів страхових послуг; з позиції страховиків – низький рівень платоспроможності та фінансової стійкості; низька якість страхових продуктів, що зумовлена, зокрема, як завищенням страхових тарифів, так і затягуванням термінів страхових виплат; з позиції страхувальників – низький рівень фінансової грамотності; відсутність довіри до страховиків; низька якість життя та платоспроможного попиту; відсутність навиків страхування, тощо.

У процесі дослідження здійснено аналіз та виявлено напрями підвищення ефективності страхової діяльності в ринковому середовищі страхових компаній. На основі аналізу було доведено, що одним з найважливіших напрямів розвитку і ефективного функціонування страхового ринку є забезпечення фінансової стійкості і платоспроможності страховиків.

Визначено комплекс заходів, реалізація яких створить передумови підвищення ефективності страхової діяльності та функціонування страхового ринку в Україні у довгостроковому періоді.

Виконано прогностичні розрахунки динаміки основних показників, які характеризують перспективи розвитку страхування в Україні.

На прогностичну динаміку буде впливати комплекс факторів, основними з яких є політичні (ситуація на Сході країни), економічні (темпи економічного розвитку) та фінансові (можливість залучення фінансових ресурсів інвесторів та міжнародних фінансових організацій).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Любашенко І. «Укргосстрах» (НАСК «Оранта»), Декрет «О страховании» // www.polis.ua.
2. Залетова А.Н. «Страховання в Україні».
3. Петров Ю.А. «СРСР та Міжнародний ринок страхування».
4. Страховання: Підручник / Керівник авт.. кол. Осадець С.С. – КНЕУ– 528 С.
5. Стан страхового ринку // Національна безпека і оборона – 2000 – №4 – с. 4 – 11
6. Страховий ринок в Україні: стан, проблеми, перспективи // Національна безпека і оборона – С. 27
7. Сухов В.А. Страшнагляд буде відігравати більш важливу роль // Фінанси – с.39-41.
8. Євстигнєєв В.Д. Державна підтримка та регуляція страхової справи // Фінанси – №7 – С38 – 41.
9. Формування ринкових відносин в Україні №5 (109) // 2010 с 141-145.
10. М.С. Носенко; С.І. Півторак Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні.
11. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа. – 5-те вид., стер. – К.: Знання, 2006. – 351 с.
12. «Вчені записки», збірник наукових праць КНЕУ с. 145-150.
13. Державна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: <http://nfp.gov.ua/content/rzviti-derzhfinposlug.html>.
14. Страховання в Україні. Аналітичний звіт 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/11_12.pdf
15. Центр соціальних експертиз Інституту соціології НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.csep.org.ua>
16. Мамута М. Доступность финансовых услуг 2007-2012: прогресс, ожидания и вызовы.

17. Волкова В. В. Тенденції розвитку страхового ринку в умовах нестійкого ринкового середовища. Економіка і регіон : науковий вісник. Полтава, 2016. № 1 (56). С. 17-24.

18. Городніченко Ю. В. Тенденції та перспективи розвитку страхового ринку України. Економіка і суспільство : науковий журнал. 2017. № 10. С. 573.

19. Грушко В. І. Система та елементи державного регулювання страхового посередництва в Україні. Вчені записки Університету "КРОК" : збірник наукових праць. Київ, 2014. Вип. 37. С. 150-158.

20. Добренкова Ю. Чотири тренди страхових технологій, які змінять ринок. URL: <http://kievvlast.com.ua/mind/4-trenda-strahovyhtehnologij-kotorye-izmenyat-rynok>.

21. Марценюк-Розарьонова О. В. Аналіз тенденцій розвитку страхового ринку: вітчизняний та світовий аспект. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики : всеукраїнський науково-виробничий журнал. 2017. № 3 (19). С. 53-63.

22. Налукова Н. Конкуренція як запорука успішного розвитку страхового ринку. Світ фінансів : науковий журнал. 2016. Вип. 3. С. 102.

23. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://nfr.gov.ua> (дата звернення 02.09.2018).

24. Поплавський О. О. Діяльність страхових компаній на фінансовому ринку: аналіз світового досвіду. Облік і фінанси : науково-виробничий журнал. Київ, 2016. № 1 (71). С. 123.

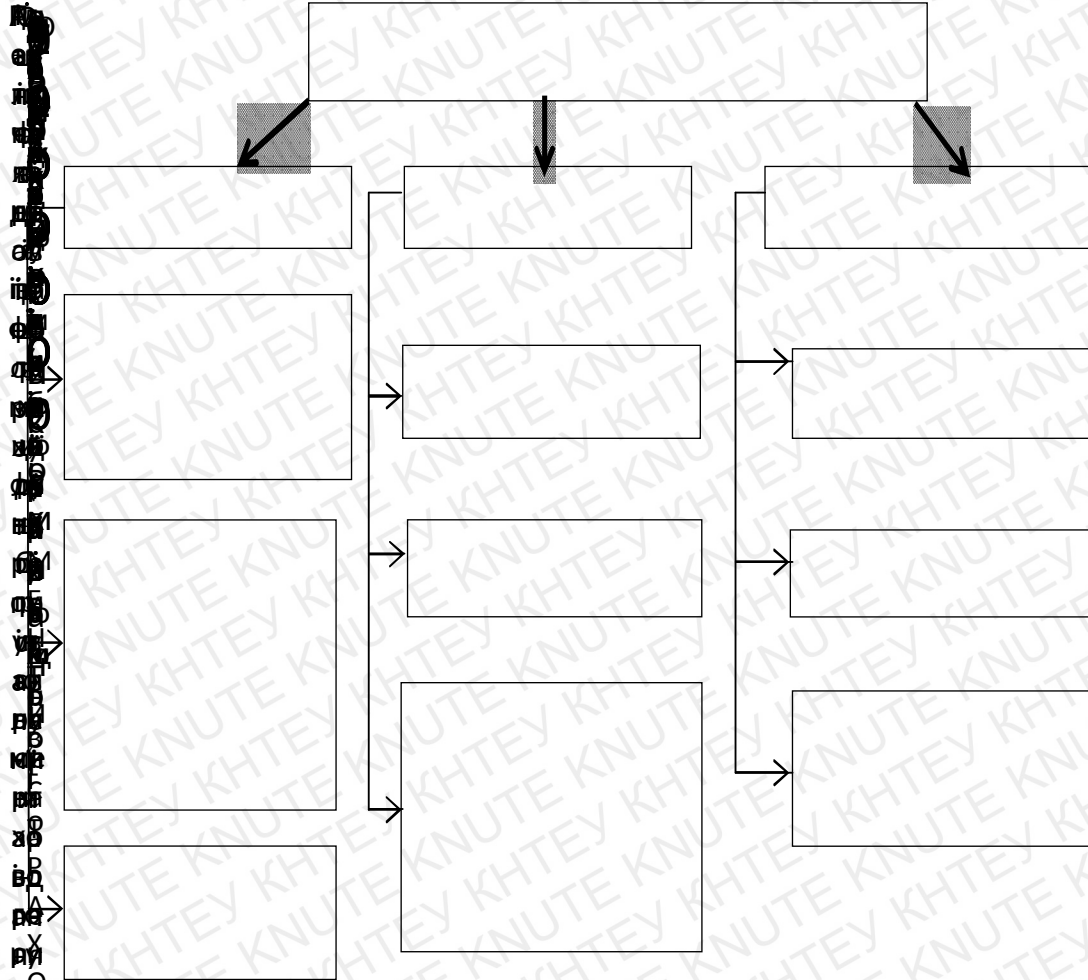
25. Попова Ю. М. Вплив європейської інтеграції на розвиток ринку страхових послуг в Україні. Економіка і регіон : науковий вісник. Полтава, 2016. № 2 (57). С. 95-100.

26. Слободянюк О. В. Інституціональна модель страхового ринку України. Інвестиції: практика та досвід : наук. журнал. 2016. № 4, лютий. С. 25-26.

27. Сова О. Ю. Проблеми та перспективи розвитку страхового бізнесу в Україні. Наука й економіка : журнал. 2015. № 1 (37). С.47-49.

ДОДАТОК А

Алгоритм державного регулювання страхового ринку.

В
а
р
н
я
н
к
у

ДОДАТОК Б

Рівень страхових виплат за видами страхування

Види страхування	Рівень страхових виплат			
	валових виплат		чистих виплат	
	Станом на 31.12.2017	Станом на 31.12.2018	Станом на 31.12.2017	Станом на 31.12.2018
Страхування життя	19,1%	18,0%	19,1%	18,0%
Види страхування, інші, ніж страхування життя, у тому числі:	24,6%	26,7%	37,9%	38,4%
Добровільне особисте страхування	38,7%	37,2%	43,2%	42,7%
Добровільне майнове страхування	21,1%	24,2%	40,7%	42,1%
<i>- в тому числі страхування фінансових ризиків</i>	33,6%	30,9%	98,6%	83,8%
Добровільне страхування відповідальності	2,9%	2,5%	4,9%	3,7%
Недержавне обов'язкове страхування	37,9%	36,2%	38,1%	37,0%
<i>- в тому числі страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів</i>	47,1%	44,7%	46,8%	44,2%
ВСЬОГО (всі види страхування)	24,3%	26,1%	36,0%	36,1%

ДОДАТОК В

ТОП-25 СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ ЗА АКТИВАМИ на 01.01.2019, тис грн								
	активи	активи (за ст.31 ЗУ "Про страху- вання")	власний капітал	зобов'яза- ння	страхові резерви	чистий фінрезультат		
						прибуток	збиток	
1	УНІКА	3 374 471	2 031 318	430 785	2 943 686	1 780 279	25 151	0
2	Граве Україна Страховання життя	2 861 448	2 743 862	231 924	2 629 524	2 560 564	1 716	0
3	МетЛайф	2 631 122	2 567 626	333 405	2 297 717	2 164 819	174 947	0
4	СК "ТАС"	2 580 653	2 422 404	234 308	2 346 345	2 246 104	42 979	0
5	Кремінь	2 486 852	1 242 372	1 999 222	487 631	120 661	0	270
6	ПЗУ Україна	2 201 809	1 734 446	359 223	1 842 586	1 280 705	59 673	0
7	АХА Страховання	1 932 701	1 266 358	489 075	1 443 626	1 100 238	69 887	0
8	ІНГО Україна	1 843 095	1 192 093	639 855	1 203 240	977 771	24 768	0
9	Альянс	1 636 914	1 223 483	1 415 280	221 634	129 851	97 494	0
10	Страхова група "ТАС"	1 606 303	1 147 061	450 732	1 155 572	1 088 907	4 153	0
11	Арсенал Страховання	1 604 575	887 027	343 675	1 260 900	812 588	22 676	0
12	УНІКА Життя	1 189 332	795 732	415 784	773 548	715 065	40 554	0
13	НІКА	1 150 439	81 155	298 511	851 928	431 478	25	0
14	Інгосстрах	1 074 392	745 843	1 006 308	68 084	52 757	263 562	0
15	Українська страхова група	1 001 213	703 210	308 362	692 851	611 295	34 578	0
16	Універсальна	908 168	545 895	268 088	640 080	476 314	0	3 360
17	АСКА	894 010	625 516	195 332	698 678	517 195	2 885	0
18	АСКО-Медсервіс	841 274	507 037	416 231	425 043	123 126	7 254	0
19	Княжа Вієнна Іншуранс Груп	831 324	611 865	150 649	680 674	488 980	0	51 332
20	ПЗУ Україна страховання життя	819 687	813 633	132 598	687 089	636 016	28 660	0
21	Траст Україна	801 339	266 141	251 094	550 245	81 134	4 207	0
22	Оранта	783 633	637 825	228 747	554 887	499 430	0	31 994
23	Інноваційні страхові технології	680 231	264 690	462 013	218 218	214 438	830	0
24	Перша	656 762	542 834	114 857	541 905	500 025	5 313	0
25	Проксіма	632 534	232 321	225 701	406 833	85 945	0	19

Джерело: Finbalance на основі даних Нацкомфінпослуг

ДОДАТОК Г

ТОП-12 ТРЕНДОВ СТРАХОВОГО РЫНКА В 2019 ГОДУ

 <p>«СПЛИТ» Рынок нервно реагирует на перспективу передачи надзора за страховыми компаниями в руки Нацбанка, так как банковский надзор в 2014–2017 гг. показал низкую компетентность и существенную коррумпированность</p>	 <p>БАНКРОТСТВА По итогам 2018 года страховой рынок покинуло 13 компаний. Громких банкротств не было, но в число банкротов попали три относительно крупных и известных СК, которые занимались автогражданкой: «Здорово», «Доминанта» и «Киевский страховой дом».</p>	 <p>ИНВЕСТОРЫ Интерес к страховому рынку со стороны инвесторов заметен, но в связи с низкой доходностью страхового бизнеса не слишком много желающих инвестировать в него</p>
 <p>КОНЦЕНТРАЦИЯ РЫНКА Основную часть валовых страховых премий – 97,9% – аккумулируют 100 рискованных страховых компаний. Еще 100 компаний показывают минимальные обороты, а некоторые и вовсе не имеют ни одного клиента. В 2019 году не более 25 компаний будут концентрировать 80% сбора валовых страховых премий</p>	 <p>НАДЕЖНОСТЬ Главное законодательное распоряжение прошлого года – норматив № 850, который утвердила Нацкомфинуслуг Украины. В рамках постановления страховые компании должны подтвердить достаточность своих активов в три этапа</p>	 <p>Е-ПОЛИСЫ По итогам 2018 года уже около 10% полисов автогражданки оформляются в электронном виде. В 2019 году ожидаем минимум 15–17%</p>
 <p>СЛИЯНИЯ-ПОГЛОЩЕНИЯ В 2018 году было два крупных M&A на страховом рынке. 100% акций компаний «АХА Страхование» и «АХА Страхование жизни» купил канадский холдинг Fairfax. Страховая группа Euroins купила СК «Европейское туристическое страхование» у ERGO Group AG. В 2019 году тоже возможны крупные сделки</p>	 <p>КАСКО Автострахование остается одним из основных драйверов рынка. Оно занимает в структуре всего страхового портфеля 34%, или 11,7 млрд. грн. в объеме чистых премий* страховщиков. Автострахование останется лидером портфеля и в 2019 году</p>	 <p>ИМУЩЕСТВЕННОЕ СТРАХОВАНИЕ Классические виды рискованного страхования недвижимости, движимого имущества (кроме авто) для физических лиц будут и дальше занимать исчезающе малую часть страховых портфелей</p>
 <p>ОСАГО Сейчас каждая третья выплата по ОСАГО проходит или с нарушениями, или с опозданием по установленным законом срокам, а по компаниям-банкротам выплаты со стороны МТСБУ возможны через несколько лет после даты случая. Увы, эта практика продолжится и в 2019 году</p>	 <p>ДМС Наблюдается некоторая активность в медстраховании. В 2018 году у компаний выросли выплаты по ДМС до 18,9%. Тогда как выплаты по часто схемному виду страхования финансовых рисков уменьшились (до 0,6%). Бюджетные ограничения госмедицины увеличат привлекательность медстрахования</p>	 <p>ВЫПЛАТЫ Далеко не всегда страховщики добросовестно выплачивают. Но спасает Нацкомфинуслуг: в 2018 году около 100 млн. грн. было выплачено именно после ее мер воздействия. Ликвидация Накомфинуслуг может осложнить процесс выбивания выплат – см. «Сплит»</p>

Лідери ринку ДМС за перше півріччя 2018 р., млн грн

За даними Нацкомфінпослуг.

За обсягами збору страхових премій

За обсягом страхових виплат

